

El ňelapši (Zemplín, Eslovàquia)

Malgrat que Eslovàquia és un país eslau amb una tradició sobre vampirs equivalent a la d'altres de l'àrea amb parentius lingüístics, el cert és que els detalls són força desconeguts als Països Catalans. En gran part, aquesta situació ha estat motivada pel fet que els estudis sobre la temàtica estan disponibles bàsicament en eslovac. Un exemple n'és el treball de camp de Ján Mjartan (1902-1996) realitzat a Zemplín la primavera de 1949 i publicat l'any 1953 amb el títol «Vampírske poverý v Zemplíne» (La superstició sobre els vampirs a Zemplín) a la revista *Slovenský národopis* (Etnologia eslovaca). L'article disposa al final d'un resum en alemany i en rus –que és el que aquí s'ofereix – que sintetitza el conjunt de creences i pràctiques de tota la regió. Tots aquests trets no es donen alhora en cap lloc geogràfic concret. Zemplín és actualment el nom informal d'una regió de l'est d'Eslovàquia.

Els resultats de l'estudi de Mjartan mostren el terme *Ňelapši* com l'únic mot utilitzat per referir-se al vampir. Segons Jan Perkowski (1989: 103) l'etimologia no és gaire clara. Aquests filòleg el compara amb la forma caixúbia recollida a Wiele, a la Pomerània, *ňelap*, també amb el significat de vampir i que procediria d'un primer eslau *opy/irĩ*; i, de l'anàleg polonès recollit a Lublin *lapierz*. D'aquestes similituds conclou que el més probable és que *ňelapši* sigui una simple adaptació local del terme eslau per referir-se al vampir.

«A la regió de Zemplín s'ha conservat la creença popular que una persona morta pot tornar i causar dany als vius. Dins d'aquesta estructura de creença es troba un motiu típic de vampirs xuclant la sang de les persones i del bestiar, caure sobre ells i sufocar-los. Un ňelapši pot despoblar poblacions senceres. Du una plaga al bestiar i l'extermina completament. El ňelapši mata no només per mitjà de xuclar sang, sinó també amb una sola mirada. És capaç de tot el que pot ser vist des d'una atalaia, com una torre d'església.

És possible protegir-se del tipus habitual de ňelapši de la següent manera: en el seu taüt es col·loquen les seves pertinences i monedes, subornant-lo simbòlicament. Dins del seu nas, la boca, el taüt, al llarg del camí al cementiri, a prop i a dins de la tomba aboquen llavors de rosella o de mill. En el taüt es col·loquen herbes conjurades; i en temps més recents també posen objectes de culte cristians.

Quan duen un cadàver sospitós de ser un vampir fora de la casa, colpegen el fèretre contra el llindar, treuen fora primer cap, el col·loquen a la tomba d'una manera especial, etc. Si el cos del difunt no s'ha tornat rígid, si té dos rínxols en el seu cabell, si el seu rostre no s'ha tornat pàl·lid, si els seus ulls estan oberts, llavors vol dir que té dos cors i en conseqüència, dues ànimes.

El retorn del cos dels morts es pot impedir subjectant amb claus les seves robes, els cabells, o les extremitats al taüt. És especialment important travessar-li el cap o el cor amb una falca de ferro, una agulla de barret, o una estaca d'espí blanc, espí negre, o de roure. Aquest empalament es porta

Mapa d'Eslovàquia en llengua original on s'indica la regió de Zemplín.
 Font: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Slovakia_Zemplin.jpg>.
 Llicència GNU.

a terme abans de l'enterrament. Si malgrat això, el difunt retorna després de l'enterrament, l'exhumen; i, realitzen el mateix ritus sobre ell. Ells sostenen que un cadàver recentment exhumat apareix rubicund, crida, obre els seus ulls, i flueix la sang quan es penetra el cap o el cor. Aquestes qüestions es conserven a la tradició en diverses variants.

Després de l'enterrament, un altre cop prenen mesures cautelars: es renten les mans amb aigua, s'aferren al fogó, etc. El banquet fúnebre exerceix un paper similar. El foc també funciona com una mesura de precaució contra els vampirs, l'anomenat "foc nou" fet pel fregament de dos pals» (Mjartan 1953: 133).

David Digbeau

Referències

- Ján Mjartan (1953). «Vampírske poverý v Zemplíne». *Slovenský národopis*. Vol. 1: 107-134. [Bratislava: Slovenská Academia Viéd].
- Jan Perkowski (1989). *The Darkling. A treatise on Slavic vampirism*. Columbus, OH: Slavica Publishers.